

TÜRK EDEBİYATINDA AİLE

1. TÜRK ROMANINDA AİLE

► «Biz ki her mevcudu yıktık, gayesiz bir fikir ile;
Yıkmadık bir şey bıraktık.. Sade bir şey: Aile.
Hangi bir bünyânı mahvettik de ıslah eyledik?
İşte viran memleket! Her yer delik, her yer deşik!
Bunların tamiri kabil... Olsa ciddiyet, sebat;
Lakin, Allah etmesin, bir düşse şayet âilât
En kavi kollarla hatta kalkamaz imkânı yok!
Kim ki kalkar der onun hayvan kadar iz'anı yok!»

► **Mehmed Akif Ersoy**

- Özel ya da korunaklı alana karşılık gelen aile, toplumsallaşmanın en önemli aracıdır. Birey öncelikli olarak aile içinde sosyalleşir, gelenek değerleri ilk olarak ailede üretilir ve aktarılır. Mikro bir toplum olarak değerlendirilen aile, geleneği, dayandığı toplumsal düzeni ve kültürü geleceğe taşıması ile aynı zamanda siyasal bir kurumdur da.
- Bir değerler, inançlar, semboller ve ritüellerle ilişkili pratikler bütünü olarak ifade edilebilecek olan gelenek, nesilden nesle aktarılabilen, zaman içerisinde değişen ve dönüşen şartlara uyum sağlayabilen bir yapıya sahiptir. Bunu da en hızlı aktarabilen kurum ailedir.
- Özellikle Tanzimat'la birlikte başlayan Batılılaşma süreci geleneğin karşısına yeni bir form olarak çıkarılmıştır. Eskiye muhafaza edip yeniyi onunla beraber ikame etme modeli yerine tam olarak yeniyi yerleştirme fikri aile yapısını da etkilemiştir. Böylece bu ikame ediş şekli toplumun en önemli birimi olan ailede başlamıştır.

- Bu bağlamda kullanılan enstrümanlardan biri de edebiyat eserleridir. Özellikle roman bağlamında bakılacak olursa Tanzimat'tan itibaren Türk romanı, aile yapısını daha Batılı bir formda kodlayan, geleneksel değerlerden uzaklaştıran, özellikle post-modern metinde neredeyse tamamen gereksiz bir şey hükmüne vardırıan hatta bireyi kendilik değerlerinden uzaklaştıran bir yapıya dönüştürmüştür.
- Tanzimat'tan günümüz romanına gelene kadar sistematik bir dönüşüm dikkati çekmektedir. Bu evrede kadının konumunun değişmesi, kadın-erkek ilişkileri, çocuk ve geniş aile yapısından çekirdek aileye hatta çocuksuz aileye doğru daralma, evlilik fikrinin gereksizliği gibi pek çok konu romanlarda karşımıza çıkmaktadır.

- Örneğin, Tanzimat dönemi sanatçıları kaleme aldıkları metinlerde görücü usulü evliliğin yanlışlığı, gençlerin tanışarak evlenmelerinin gerekliliği, anne ve eş olarak kadının eğitiminin önemini işlemişlerdir.
- Şinasi'nin Şair Evlenmesi, görücü usulü evliliği eleştirirken Namık Kemal özellikle İntibah'ta aile konusuna değinir. Ahmet Mithat Efendi'nin Felsefe-i Zenân adlı eseri dönemin ilk feminist metnidir ve dönemi için oldukça ütöpiktir.
- Fâzıla, Zekiye ve Âkile üzerinden geleneksel evlilik anlayışı eleştirilir ve evliliğin, ev işlerinin kadını entelektüel açıdan zayıflattığı, erkeklerin kadınları duygusal olarak yıprattığı işlenir. Evlenmeme kararı alan kadınlar aşka da karşıdırlar. Erkeğin yerine konulacak en değerli şey kitaplardır. Fâzıla küçük yaşlarında yanına aldığı Zekiye ve Akile'yi, kültürlü birer anne veya kocalarına layık birer eş olmaları için değil, hayatı daha iyi anlayabilmeleri ya da sadece okuma zevkini tatmaları için yetiştirmektedir.

- Genel olarak Tanzimat dönemi romanlarında anneler iradesiz, silik, babalar oğullarıyla ilgilenmez, çocuklar Doğu Batı arasında sıkışıp kalmış yalnızlaşmış tiplerdir.
- Ancak bu dönem romanlarında işlenen aileler o dönem toplumundaki gerçek örnekleri yansıtmaktan uzaktır. Aslında Batılılaşma evresinde en son bozulan ailedir. Fakat romanlarda bunun aksine bir kurgusal yapı dikkati çeker.
- Örneğin, bu dönemde örnek aile yok gibidir. Babalar ölmüş, anneler zayıf, oğullar arayış içinde, safahat alemlerinde, onulmaz aşkların peşinde hayatlarını tüketirler. Kızlar ise anlatılmaya bile değmez.
- Romancıların erkek olması ve kadın hikayelerinden haberdar olmamalarının bunda payı büyüktür. Batılılaşma ve aydınlanma fikrinin yanlış anlaşılması da buna eklenebilir.

-
- İkinci meşrutiyet döneminde ise gerçek anlamda romanın hayatımıza girmesiyle aile konusu da aşk ile birlikte anılmaya başlar. Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnû*, Mehmet Rauf'un *Eylül* ve Saffet Nezihî'nin *Zavallı Necdeti* bireyin kendi isteğiyle aşk evliliği yaptığı ve bunun olumlandığı romanlar olarak karşımıza çıkar. Özellikle gayr-ı meşru aşk, ihanetle birlikte anılmaya başlanmıştır.
 - Bu dönem romanlarında ev ve aile sıklıkla bir savaş alanı olarak konumlanır. Kin, kavga, kıskançlık, rakiplik, yasak aşk, sahte tavırlar dikkati çeker. Bu evredeki eserlerde mekan genelde İstanbul, aileler de konaklarda yaşayan zengin gruplardır. Toplumdan uzak, tamamen Batı formu üzerinden konular işlenir.

-
- Yine bu evrede Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın anlayışına göre «aşk çılgınlık sayılabilecek korkunç bir tutkudur ve kısa zamanda doyuma ulaşarak söner.» Romanlarında ihanetler birbirini izler. Ona göre aşk evliliğe temel olamaz çünkü geçicidir.
 - Sanatçıya göre kadının ve erkeğin tercihi bir çeşit doğa kanunudur. Doğanın türü sürdürme yasası. Aşk insana mutluluk getirmez. Aksine insanı arzularının esiri yapar. Ona göre birbirini aldatmayan karı-koca yok gibidir. Bu yüzden serbest aşk bir çözüm değilse de doğaya daha uygun ve daha az zararlıdır.
 - Bu dönem romanlarında şu veya bu şekilde bozulan, dağılan, harap olan veya en azından zarar gören aileler vardır. Bu aile tipleri ne eski ne de yenidir. Hatta aile bile değildirler.

-
- Milli edebiyatla birlikte artık kadın kimliği daha çok Ziya Gökalg'ın fikirlerine dayanır. Kızıl Elma'da Türk milletini kurtaracak olan kadın imajını güzel bir kız şeklinde çizer. Ay Hanım adıyla somutlaştırılan bu kadın figürü ideal aile için de önemlidir.
 - Ziya Gökalg'e göre aile, bir milletin temelini kurarken onun temel yapısını da kadın oluşturur. Kadınlar iyi eğitilirse onlar da çocuklarını iyi yetiştirecek toplum yükselecektir. Gökalg'ın Cumhuriyet Türkiye'sinde kurduğu aile formu ise çekirdek ailedir.

- Bu dönemde Ömer Seyfettin, kadınlar konusunda kararsızdır. Kadınlara pek güvenmez, farklı milletlerden kadınlarla evlenilmesini doğru bulmaz, kadın ihanete yatkındır, onlar ruhsuzdurlar. (Bahar ve Kelebekler, Harem, Horoz, Çirkin Bir Hakikat vb)
- Bu dönem romanlarında bazen de kadın yozlaşmanın ve çöküşün müsebbibidir. Yakup Kadri'nin Sodom ve Gomore, Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye eserlerinde çizilen kadın tipleri buna örnek gösterilebilir.
- Özellikle başka milletlerden kadınlarla evlenmek yine olumsuzlanır. Onların misyonerlik çalışmalarına vurgu yapılır. Müfide Ferit Tek'in Pervaneler romanı gibi.
- Kadının bu yozlaşması aileyi de etkilemektedir. Dönem romanlarında aile ya dağılmış ya da yıkılmış konaklar gibi virane olmuştur. Yaprak Dökümü, Kiralık Konak, Fahim Bey ve Biz gibi eserler dağılan aileye örnek olarak dikkati çeker.

- Kazım Yetiş'in dediği gibi: "Romanımızın dağılan, bozulan, bozuk, hasta, hastalığa yakalanma süreci yaşıayan aileler arzı endam ederler. Böylece romancılarımız hem düşündüklerini, arzu ettiklerini romanlarında bir hayat olarak sunmuş olurlar hem de toplumu değiştirme yolunda gayret sarf ederler; bunu da başarırlar. Bunun için de yaratılan ailelerin çoğu sun'idir, toplumu, bizi, bizim insanımızı ve ailemizi aksettirmez."
- 1946 sonrasında özellikle 1950 ile gelen dönemde toplumun gelişmesi için önemli bir rol biçilen aile yapısı romanlarda daha olumlu formlar üzerinden anlatılmaya başlanır.
- Özellikle 1980 sonrasında kadınlar sosyal hayata katılan, aile yaşamındaki geleneksel rollerinden uzaklaşmış, daha modern ve Batılı bir biçimde karşımıza çıkarlar.
- Bu evrede «Hidayet Romanı» adıyla kodlanan metinlerde inançlarına bağlı geleneksel aile formları da karşımıza çıkar.

- 1985 sonrası postmodern anlatılarla birlikte aile kavramı ütopyik bir forma evrilir. Nüfusun hızla çoğalmasına karşı aileler az çocuklu olmaya özendirilir. Yasaklamalar gelir. Doğum denetim yolları geliştirilir. Doğumlar izin belgesi ile yapılır. Bazen de tamamen yasaklanır. Gülten Dayıoğlu'nun Işın Çağı İnsanları, İlhan Mimaroğlu'nun Yokistan Tasansı'nda, Sabri Gürses'in Boşvermişler gibi pek çok eser örnek verilebilir.
- Ya da özel eğitim almış görevliler doğan bebekleri bilimsel yöntemlerle analiz edip üstün zekalı olanları ayırırlar, onları insandan uzakta özel yetiştirirler ve kendi projelerinde kullanırlar.
- Bu ütopyik kurgularla beraber bu dönem romanlarında aile olma kavramı yerini bireyin kendi sınırsız özgürlüğüne bırakır. Aile yapısı ve değerleri eleştirilir. Akrabalık ilişkilerine yer verilmez daha çok alaya alınır. Ağabey, kardeş, teyze gibi kavramlar aşağılanır.

-
- Sonuç olarak Türk ailesi roman bağlamında ele alındığında dönemlere, sosyal olaylara ve politikalara göre farklılık arz ettiği ortadadır. Lakin romanlarda işlenen aile yapısının yüzde yüz dönemin gerçekliğini yansıttığı düşünülmemeli, kurgusal bakış da unutulmamalıdır.
 - Bu bağlamda aşağıdaki tabloda görüleceği üzere dönemlere göre romanda aileye bakış şöyle ifade edilebilir:

Doğu geleneğinden kısmen kopamamış eserler	Batılılaşma dđnemi	Modern ve Post-modern evre
Evlilik karar aileler tarafından alınır.	Gençlere bırakılır.	Evliliğe gerek yoktur, birlikte yaşanır.
Evlilikte sevgi temeli vardır.	Sevgi hızla biter, mutsuz birliktelikler yaşanır.	Birey için tek önemli şey kendisidir. Başkasına katlanmasına gerek yoktur.
Kavga daha az.	Kavga var ama kol kırılır yen içinde.	İlk kavgada yollar ayrılır. Modern birey değerlidir.
Yařlı erkek-geńç kadın evliliđi var.	Daha dengeli bir durum söz konusu.	Yařlı kadın-geńç erkek evliliđi var.
Birkaç kez evlenme söz konusu.	Aldatma ve bunu gizleme çabası var.	Gizleme gereği duymadan yaşanılan çoğul ilişkiler var.
Erkek sadakatsiz.	Kadın sadakatsiz.	Sadakat kavramı yok.
Daha az boşanma hadisesi var.	Aldatıldığını bilmesine rağmen boşanmayan zayıf erkek tipleri var.	Boşanıp eski eşle birlikte yaşama var.
Çocuğa daha geleneksel, iyi bir eğitim aldırma.	Çocuğa daha Batılı bir eğitim aldırma.	Genelde eğitim açasından sorunlu çocuklar, problemlı okul hayatları.
Ahlak algısı yüksek kadın tipleri.	Daha Batılı, geleneksel değerleri aşağılayan kadın tipi.	Ahlak kavramına inanmayan kadın tipi.
Kalabalık aile.	Daha az çocuklu aile.	Çocuksuz aile.
Otorite babada.	Otorite kadında.	Kontrolsüz bir aile yapısı.

- Buna göre geleceğe yol bulan sağlıklı bir toplum var etmenin en değerli yollarından biri de aile mefhumunu korumak ve değerler ekseninde yozlaştırmadan yaşatmaktır. Dıştan içe doğru bir yarılma ile derinleşen “yeni” algısının karşısında aileyi canlı tutarak geleceğe yürümek medeniyetimizi devamlı kılacaktır. Abdülhak Şinasi Hisar’ın Fahim Bey’inin dediği gibi:
- “İyi bir terzinin bize giydirdiği esvaplar yalnız vücudumuza geçmiş ve onun şeklini tadil etmiş sayılamaz. Onlar elbette maneviyatımıza da geçer ve tabiatımıza, ahlakımıza da tesirleri olması tabiidir.”
- Öyleyse toplumu, medeniyetin bir parçası olarak geleceğe taşımak için başta aile olmak üzere değerleri geleceğe aktarma adına gayret göstermek gerekmektedir.

► Kaynakça

- Canbaz Yumuşak, F. “Osmanlıdan Cumhuriyet’e Türk Romanında Aile Kurumu ve Ütopik Romanlarımızda Aile”. *Muhafazakâr Düşünce*. S. 31. 2012. s. 155-176.
- Hisar, A. Ş. (1941). *Fahim Bey ve Biz*. İstanbul: Hilmi Kitabevi.
- Yetiş, Kazım, (2002), "Türk Romanında Aile", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, Mayıs-Haziran-Temmuz, S. 65/66/67:271-74.

TÜRK EDEBİYATINDA AİLE

2. TÜRK ŞİİRİNDE AİLE

- Türk halk şiiri türlerinde aile teması sıklıkla türkülerde karşımıza çıkar. Türküler üzerinden kültürümüzde ailenin konumunu ve bu konudaki kavramları tespit etmek mümkündür. Örneğin kına, düğün gibi ailenin kurulmasını sağlayan törenler, doğum, aile bireylerinin yaşamları, ilişkileri, ölüm gibi pek çok konu türkülerde işlenmiştir.
- Özellikle anne-baba ve çocuk sevgisi, yurt-yuva hasreti, ayrılık, gurbet, kavuşma, özlem, nasihat, gelin gitme, askerlik vb. konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu türkülerle aile bireylerinin birbirlerine karşı besledikleri duygular, iyi dilekler ya da nasihatler dikkati çekmektedir.

«Bir yaşında sürüm sürüm sürünür
İki yaşında adım adım yürünür
Üç yaşında balım şirin dillenir
Dört yaşında söylemeye söz ister.

Beş yaşında hürüm hürüm (.....)
Altısında uşağınan dövüşür
Yedisinde dişlerini değişir
Sekizinde her gediğın düz ister.

Dokuz yaşında olmuş bir tosun maya
On yaşında kaşlar benziyor yaya
On dört yaşında başı girdi sevdaya
On beşinde ala gözlü kız ister.

Yirmisinde esen yeli çevirir
Otuz yaşında dağlara vursa devirir
Kırk yaşında akıl başa çevrilir
Ellisinde şahan ile baz ister.»
(Yeni Doğan Çocuğa Söylenen Türkü)

«Bebek seni belemedim
Tıkır tıkır sallamadım
Bir gününü göremedim
Nenni bebek nenni neni.

Oduncular ufak eder odunu
Havaslandım goydum adını
Zalim felek aldırmadı dadını
Nenni yavrum nenni neni.»

«Dandini dandini dasdana
Oğlum gider halasına
Süt kaymağı kaynanasına
Gamı kahrı anasına ninni

Ninni de ninni dan kişi
Anası da bir hanım kişi
Babsı da beylerin başı
Halası harman tokatı
Teyzesi soğan sepeti
Eee eee e kuzum ninni
Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni.»

Aile kurmanın temeli olan bazı törenler türkülerde sıklıkla karşımıza çıkar. Bunlar:

Kına türküleri

Gelin türküleri

Duvak türküleridir.

Bu türkülerde özellikle gurbete gitme, anne baba ve kardeşlerden ayrılma, yeni gidilecek yerde nelerle karşılaşılacağına dair belirsizlikten duyulan tedirginlik gibi pek çok husus işlenir.

«Gardaşlarım gelmiş hay anam ağlayamadım
İnip atlarını hay anam bağlayamadım
El oğlu değil mi hay anam söyleyemedim
Aş gel garip anam sen gel uykum gelmiyor
Esende rüzgarlardan hay anam kokun geliyor.»

Türkülerle birlikte nazik bir hiciv işlevi gören manilerde de aile olgusu dikkati çeker. Manilerin geçmişte, yeni ailelerin kurulması, evlenecek gençlerin tanışması ve ailelerin de katıldığı sosyal ortamlarda iletişim kurmasında önemli bir işlevi olmuştur.

Bununla birlikte içerik olarak da özellikle geniş aileye, gelin-kayınvalide, gelin-görümce, ehtilerin kavgası gibi mizaha konu olabilecek pek çok konu manilerde işlenir. Ayrıca ailecek yapılan işler, komşuluk ilişkileri, gidilen düğünler, geleneksel kutlamalar gibi ortamlarda mani söyleme geleneğinin olması da türün aileyi konu almasına önemli etkenlerdendir.

Gelinin söylediği maniler:

«Çayırda ot yolarım
Parmağıma dolarım
Çok söyleme kaynana
Saçlarımı yolarım.»

«Kazandaki iç bakla
Mevlâ'm yârimi sakla
Azrail gelir isen
Önce kaynanam yokla.»

«Süt ocakta pişiyor
Pişiyö da taşıyor
Kör olası kaynanam
Oğlun beni boşuyor.»

Kayınvalidenin söylediği maniler:

«Başı saçaklı gelin
İpten kuşaklı gelin
Dün geldin adam oldun
Leylek bacaklı gelin.»

«Oğluma çatacağım
Seni boşatacağım
Sirtına tekme vurup
Sokağa atacağım.»

«Şu dağın ardı meşe
Gün bata gölge düşe
Oğlumu benden ettin
Başına taşlar düşe.»

Annenin 6nemine dair maniler:

«Ana başta taç imiş
Her derde ilaç imiş
Bir evlat pir olsa da
Anaya muhtaç imiş.»

«Kekliğim seker ağlar
Tüyünü d6ker ağlar
Anasız gelin olan
İçini çeker ağlar.»

Klasik dönem Türk şiirinde başlı başına ailenin konu edilmesinden ziyade aile fertleri ayrı şeklide görülür. Mesela anne, daha çok Farsça mâder ve Arapça vâlîde sözcükleriyle anılarak şiire girer.

Anne, daha çok sevgiliye kavuşmak isteyen aşığı gözyaşlarıyla besleyen kadındır. Daha soyut ve metaforik bir varlık olarak karşımıza çıkan anne figürünün bazen de dadı olduğu görülür. Sıklıkla anâsır-ı erbaa denilen her bir unsurun (toprak, su, ateş, hava) ayrı ayrı anne oldukları anlatılır.

Klasik Őirde ŐeyhüliŐâm Yahya, anneyle ilgili Şöyle bir imge çizer:

«Mehd-i Őâh üzre binüp etfâl-i gonca Őâd-kâm
Anları tahrîkde der-kâr olur bâd-ı Őimâl.»

ŐeyhüliŐlam Yahya, goncayı bebeğe, gül dalını beŐięe, kuzey rüzgârını ise beŐięi sallayan anneyle benzeter.

Yine bu dönem şiirinde dikkati çeken bir diğer aile bireyi çocuktur. Osmanlı döneminde çocuklarla ilgili yaşnâme denilen müstakil eserler de yazılmıştır. Bunun yanında lisan-ı sübyan adıyla çocuk dilinde yazılmış müstakil şiirler de mevcuttur. Yine bazı mesnevilerde çocuklarla ilgili bölümler bulunur. Mesela bazı aşkların anlatıldığı mesnevilerde kahramanların çocukluklarından da söz edildiği görülür. Bu noktada bazen aşığın bir çocuk gibi çizildiği de dikkati çeker. Sevdiğinin yanında masum, küçük bir çocuk edasında olan aşık, merhamete muhtaç yönüyle vurgulanır. Arapça «tıfl» sözcüğü ile karşılanan çocuk, Divan şiirinde ağırlıklı olarak sevgilinin bir imajıdır. Zira aşığın canı da gönlü de çocuk sayılır.

Ayrıca Klasik Türk şiirinde bazen de insanın yaşlandıkça çocuklaşması çarpıcı imgelerle anlatılır. Bu bağlamda divan şairi Hayâlî Bey'in şu beyti dikkate değerdir.

«Tıfl gibi lû'b için bir hâne âbâd eylesek
Girmeden içine virân eylerüz âbâdumuz.»

Hayâlî Bey, bu beyitte ihtiyarların çocuklaşmasına dikkat çekerken, onların çoğu kez çocuklar gibi ne yaptıklarının şuurunda olmadıklarına vurgu yapar.

Modern Şiire baktığımızda aile kavramı daha bireysel bir duygulanım olarak dikkati çeker. Özellikle anne imajı bu dönemde ağırlıklı olarak görülür. Annesini kaybeden sanatçıların bu doğrultuda pek çok Őiir yazdığı bilinmektedir. Ahmet Haşim, Sensiz adlı Şiirinde annesiyle birlikte geçirdiği çocukluğundan Şöyle bir kesit sunar:

«Annemle karanlık geceler bazı çıkardık.
Boşlukta denizler gibi yokluk ve karanlık
Sessiz uzatır tâ ebediyetlere kollar...»

Mehmet Âkif ise ağırlıklı olarak ruh dünyasını ören babasını şiirine taşır.
“Fatih Câmii” şiirinde babası ve çocukluğu hakkındaki şu bilgileri verir:

“Sekiz yaşında kadardım.

Babam gelir.

Bu gece

Sizinle camie gitsek çocuklar erkence.

Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;

Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.

Namaza durdu mu, haliyle koyuverir peşimi,

Dalar giderdi.

Ben artık kalınca âzâde,

Ne âşıkane koşardım hasırlar üstünde!

Âkif, toplumsal konulara yer veren bir şair olarak ailenin önemini de şiirine konu eder. “Mahalle Kahvesi” şiirinde aile hayatıyla ilgili olarak şunları söyler:

“Hayât-ı âile isminde bir ma’îşet var;

Sa’âdet ancak odur...

Dense hangimiz anlar?

Hayât-ı âile dünyada en safâlı hayat,

Fakat o âlemi bizler tanır mıyız hiç?

Heyhat!

Sabahleyin dolaşıp bir kazanca hizmetle;

Evinde akşam otursan kemâl-i hizmetle;

Karın, çocukların, annen baban kimin varsa,

Dolaşsalar, seni kat kat bu hâleler sarsa;

Saray-ı cenneti yurdunda görsen olmaz mı?

İçinde his taşıyan kalb için bu zevk az mı?

Karın nedîme-i ruhun; çocukların ruhun;

Anan, baban birer âgûş-i ilticâ-yı masûn”

Modern mistik Şirin ekol isimlerinden Necip Fazıl'ın Şair olarak yetiŐmesinde annesinin bŧyŧk rolŧ vardır. Necip Fazıl, Anneciğim adlı Őiirinin bir yerinde annesini Őoyle anar:

«Ak sağlı baŐını alıp eline,
Kara hŧlyalara dal anneciğim.
O titrek kalbini bahtın yeline,
Bir ince tŧl gibi sal anneciğim.»

Behçet Necatigil, anne ve baba ilişkisinin çocukta yansıması üzerine «Gülüşleri» şiirinde şöyle der:

«Uykusunda, uyanık, seyredilen bir çocuk
Gülümser masum.

Yıllar sonra bileceği yakınlığı o yaşta,

Anne baba arasında adlandıramadığı

Bakışları, ilgiyi şimdiden anlar da

Gülümser

Bilirim.»

İkinci Yeni şiirinden İslamî ve mistik bir duyarlılıkla ayrılan Sezai Karakoç, «Balkon» şiirinde çarpıcı bir çocuk imgesi üretir. Modern dünyanın hayatımızı daraltan yapıları ve bakışları içinde çocukların durduğu aslında tutunamayıp düştüğü zamanları oldukça dikkate değer şekilde sunar.

«Çocuk düşerse ölür çünkü balkon

Ölümün cesur körfezidir evlerde

Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların

Anneler anneler elleri balkonların demirinde

İçimde ve evlerde balkon

Bir tabut kadar yer tutar

Çamaşırlarınızı asarsınız hazır kefen

Şezlongunuza uzanıp ölü

Gelecek zamanlarda

Ölüleri balkonlara gömecekler

İnsan rahat etmeyecek

Öldükten sonra da

Bana sormayın böyle nereye

Koşa koşa gidiyorum

Alnından öpmeğe gidiyorum

Evleri balkonsuz yapan mimarların.»

«Anne öldü mü çocuk
Bahçenin en yalnız köşesinde
Elinde siyah bir çubuk
Ağzında küçük bir leke

Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağını anne
Kaçar herkesten
Durmaz bir yerde

Anne ölünce çocuk
Çocuk ölünce anne.»

Sezai Karakoç

► Haydar Ergülen anne ve çocuk ilişkisine farklı bir boyut getirerek bir sorgulama yaşatır:

► «Anne senin yüreğin taş olsa dayanır mı
Kuş olsa çiçek olsa gündüz olsa
Kırılmaz mı acıdan bir sap menekşenin boynu

Bu kez dağlar doğursun beni anne
Sen de ılık bir yağmur ol
Durmadaan yağ kanayan yerlerime»

«Sahi senden mi doğdum anne
Yollar nehirler kuşluk vakitleri dururken
Bir insandan mı doğar çocuk...»

Haydar Ergülen

- Şu halde denilebilir ki Türk şiirinde aile halk edebiyatından klasik ve modern edebiyata her dönemde hep önemli olmuştur. Sıklıkla anne baba ve çocuk imgesi üzerinden okunan aile anlayışı mutlu çocukların ve toplumun sırrını mutlu aileye bağlamıştır. Özellikle şairler kendi yaşamlarından örneklerle anne başta olmak üzere aile üzerine şiirler yazmıştır. Nasihat niteliği taşımamakla birlikte bir duygu ve durum tespiti adına bu örnekler önem arz etmektedir.

► Kaynakça

- Aile Yazıları 10, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2016.
- Aktaş, H. “Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi”, İdil, C.1, S.4.
- Bacaksız, H. Mehmet Âkif Ersoy’da Aile, Toplum ve İnsan, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YL Tezi, 2008.